

WELK DEEL VAN DE CONSUMENTENGULDEN, DIE AAN HET KOPEN
VAN EIERN WORDT BESTEED, KOMT IN HANDEN VAN DE BOER?

Een belangrijk deel van het inkomen van de mens wordt besteed aan het kopen van voedingsmiddelen. Deze voedingsmiddelen worden door de landbouw voortgebracht, hetzij in dezelfde vorm als zij door de consument worden verbruikt, of alleen de grondstof er van. Behalve de boer moeten dan ook al degenen, die er toe bijdragen, dat de voedingsmiddelen in de gewenste vorm de consument bereiken (dit zijn de verwerkende industrie, het transport en de handel), uit de prijs, die de consument voor deze producten betaalt, worden beloond.

De kleinhandelsprijs der levensmiddelen omvat dus twee gedeelten, nl. een vergoeding voor de productiekosten van de boer enerzijds en de daarbij komende opslag- en transportkosten, eventuele verwerkingskosten en de resp. handelsmarges anderzijds. Korthedshalve zullen wij in het vervolg het eerste gedeelte steeds aanduiden met het woord producentendeel ("the farmers' share"; met producent bedoelen wij dus de agrarische producent) en het tweede gedeelte - de beloning voor het transport, eventuele verwerking en de handel - met het woord distributiemarge ("marketing margin"). Om een goede vergelijking tussen de verschillende producten mogelijk te maken, is het zeer gewenst deze twee gedeelten steeds in procent van het totaal uit te drukken.

Het producentendeel verschilt van product tot product; bij eieren en vlees is het in % van de consumentenprijs uitgedrukt het hoogst, bij brood en andere bakkerijproducten is het het laagst. Terwijl de productiekosten der landbouwproducten reeds geruime tijd object van economisch onderzoek vormen in Nederland, is aan de gedragingen van de distributiemarge tot dusver slechts weinig aandacht geschonken. Men draagt wel kennis van enkele ervaringsregels, b.v., dat de distributiemarges in het algemeen veel minder fluctueren dan de prijzen der landbouwproducten af-boerdorij, maar veel verder reikt deze kennis toch niet.

Het heeft zin om dit probleem, de opbouw van de consumentenprijs van voedingsproducten (in het bijzonder de verdeling van deze prijs tussen de agrarische producent en de verschillende distributieschakels), nader in het economisch onderzoek te betrekken. In de eerste plaats om een duidelijk inzicht in het producentendeel te krijgen, in de tweede plaats om de ervaringsregels, die omtrent de distributiemarge reeds globaal bekend zijn, objectief aan te tonen en vast te leggen en in de derde plaats, om onze kennis met betrekking tot de gedragingen van de distributiemarge te vergroten.

Men zou zich kunnen voorstellen direct het gehele pakket van voedingsmiddelen, dat door onze bevolking in een bepaalde tijdseenheid - b.v. een jaar - wordt verbruikt (d.w.z. voor zover de producten van Nederlandse herkomst zijn), in het onderzoek te betrekken. Het aanwezige basis-materiaal laat een dergelijk veelomvattend onderzoek echter niet toe. Beter is het product voor product te beginnen. Ook dan nog zal de ontoereikendheid der gegevens ons menige beperking opleggen.

In deze nota wordt nagegaan, welk deel de boer ontvangt van de prijs, die de consument voor eieren betaalt. De basisgegevens, die wij voor dit onderzoek nodig hebben, zijn:

1. de eierprijs af-boerderij;
2. de eierprijs, die voor de consument geldt;
3. verder is het nodig, dat de genoemde prijzen op dezelfde gewichtseenheid betrekking hebben (anders wordt de vergelijking onmogelijk);
4. tenslotte moet ook de tijd bekend zijn, die verstrijkt tussen het tijdstip van afzet door de pluimveehouder en de dag, dat de eieren door de consument bij de kleinhandelaar worden gekocht. Gezien de voortdurende prijsschommelingen van eieren is het immers niet juist de producentenprijs en de consumentenprijs van dezelfde dag tegenover elkaar te stellen. Juister is het de kleinhandelsprijs van een bepaald moment te vergelijken met de daarmee corresponderende producentenprijs van een bepaalde periode vroeger, waarbij er dan naar moet worden gestreefd deze periode zoveel mogelijk gelijk te doen zijn aan de tijd, welke verstrijkt tussen het ogenblik van afzet door de boer en het ogenblik van verkoop door de detaillist aan de consument.

Bij het onderhavige onderzoek - de berekening van het producentendeel van de consumentengulden, welke aan het kopen van eieren wordt besteed - kan het volgende worden opgemerkt:

- a. Voor de eierprijs af-boerderij is uitgegaan van de eierprijs, die door de coöperaties aan de pluimveehouders wordt betaald en die wekelijks door de Coöperatieve Verkoop Centrale voor Eieren (de V.E.C.E.) wordt bekendgemaakt. Indien men er hierbij rekening mee houdt, dat de coöperaties aan het eind van het jaar in het algemeen nog een bepaalde nabetaling doen, vormen de eierprijzen van de V.E.C.E. de meest betrouwbare maatstaf voor de eierprijs die de boer ontvangt.
- b. Terwijl van de coöperaties wekelijks de uitbetalingsprijzen per kg bekend zijn, beschikken wij, wat de kleinhandelsprijzen betreft, over veel minder gegevens. Wij hebben ons in dit onderzoek gebaseerd op de uitkomsten van de steekproef van het Centraal Bureau voor de Statistiek, welke maandelijks in 21 gemeenten wordt gedaan (in voorgaande jaren geschiedde dit voor het vaststellen van het interim-prijsindexcijfer van het gezinsverbruik, thans voor het vaststellen van het prijsindexcijfer van het levensonderhoud van hand- en hoofd-arbeiders). De prijzen, die op grond hiervan bekend worden, hebben betrekking op eieren van gewichtsklasse No 1 (d.z. eieren met een gewicht van meer dan 65 gram t/m 70 gram) en werden door ons omgerekend tot kg-prijzen. De steekproef geschiedt steeds in de week, waarin de 15e van de maand valt.

Uit de practijk is bekend, dat het ongeveer 7 tot 14 dagen duurt, voordat de eieren, wanneer zij door de pluimveehouder zijn afgeleverd, de detaillist bereiken. In verband hiermede leek het voor het onderhavige onderzoek het meest juist de gemiddelde kleinhandelsprijs, zoals deze door het C.B.S. wordt waargenomen, te vergelijken met de V.E.C.E.-prijs van de week, welke 2 weken aan de waarnemingsweek van het C.B.S. voorafgaat.

c. De berekening is door ons voor drie jaren, nl. voor 1952, 1953 en 1954, per maand uitgevoerd. Daar de maandelijkse uitkomsten, getuige de vrij sterke schommelingen, geen nauwkeurig beeld over de grootte van het producentendeel en de distributiemarge kunnen geven, is door ons een gewogen jaargemiddelde berekend, waarbij de hoeveelheid eieren, die maandelijks door de binnenlandse handel wordt opgenomen, als wegingscoëfficiënt is gebruikt. De gemiddelde jaarprijs van de V.E.C.E. is daarbij verhoogd met de nabetaling van de coöperaties, waarover ons gegevens door het Bedrijfschap voor Pluimvee en Eieren werden verstrekt.

d. Tenslotte mag er nog op worden gewezen, dat er tijdens de distributie als gevolg van bederf, beschadiging, herhaalde ompakking, etc. steeds gewichtsverlies optreedt. Om de consument van een bepaald aantal eieren te voorzien, moet er dus altijd een groter aantal eieren door de boer aan de coöperaties worden afgeleverd. De ervaring leert, dat de uitval tussen de aflevering aan de coöperatie en de toonbank van de winkelier ca 1% bedraagt. Wanneer wij dus vinden dat, gemiddeld over een jaar gerekend (gewogen gemiddelde), de V.E.C.E.-prijs incl. nabetaling b ct per kg bedraagt en de kleinhandelsprijs a ct per kg, realiseert de boer uit de verkoop van 99 eieren door de kleinhandel niet minder dan 100 b ct. Het producentendeel moet in dat geval dus worden berekend op $\frac{100 \text{ b}}{99 \text{ a}} \times 100\%$.

Aldus handelende vonden wij voor de jaren 1952, 1953 en 1954 de volgende uitkomsten:

	CONSUMENTENPRIJS;	PRODUCENTENPRIJS;	
	Gemiddelde kleinhandelsprijs van eieren No 1, zoals waargenomen door het C.B.S. en omgerekend tot kg-prijs	Gemiddelde eierprijs van de V.E.C.E. incl. nabetaling (per kg).	PRODUCENTENDEEL
1952	f. 2,95	f. 2,44	83,5%
1953	f. 2,87	f. 2,37	83,4%
1954	f. 2,66	f. 2,11	80,1%

Voor een gedetailleerde berokening van deze cijfers zij verwezen naar de bijlagen 1, 2 en 3.

Uit bovenstaande cijfers volgt, dat het producentendeel in 1952 en 1953 met 83,5 en 83,4% vrijwel gelijk was, in 1954 daarentegen was het met enkele punten gedaald tot 80,1%. Dit is in overeenstemming met de algemene regel, dat het producentendeel - indien procentsgewijs uitgedrukt - de neiging heeft bij lagere eierprijzen te dalen.

De distributiemarge immers, welke uiteenvalt in de kosten van opslag, verpakking, transport, de resp. handelsmarges, etc. is nominaal in het algemeen min of meer constant. In procenten uitgedrukt zal de distributiemarge dus stijgen naarmate de eierprijzen dalen. Voor het producentendeel geldt juist het tegengestelde. Dit wordt door bovenstaande cijfers naar voren gebracht. In 1954 daalden de eierprijzen vrij sterk met het gevolg, dat ook het producentendeel in % % uitgedrukt terugliep.

Behalve het hierboven gevonden resultaat leverde het onderzoek nog de volgende gezichtspunten op:
a. In de loop der maanden is de distributiemarge aan vrij sterke schommelingen onderhevig. (Zie de grafiek in bijlage 4.) Vergelijking met de prijzen op de exportmarkt leert hieromtrent, dat de hoge distributiemarges in het algemeen samenvallen met oplopende prijzen op de exportmarkt, terwijl de distributiemarge bij dalende prijzen op de exportmarkt meestal aan de lage kant is.

Dit kan als volgt worden verklaard;

De inkoopsprijs voor eieren voor de detaillist is normaliter gelijk aan de exportprijs franco grens. Dit leidt er toe, dat de distributiemarge bij een oplopende exportmarkt aan de hoge kant zal liggen (immers, de detaillist moet dan ook al duur betalen en zal de prijs voor de consument dienovereenkomstig verhogen, terwijl de prijs op de voorafgaande binnenlandse markt nog niet zo hoog was). Het omgekeerde geldt bij een dalende exportmarkt.

b. Er zijn eveneens berekeningen gemaakt waarbij voor de kleinhandelsprijzen werd uitgegaan van eieren No. 3. De stukprijzen van eieren No 1 waargenomen door het C.B.S. werden hiertoe verminderd met 2 ct (omdat eieren No 1 in de kleinhandel in het algemeen 2 ct duurder zijn dan eieren No 3) en vervolgens door vermenigvuldiging met $\frac{1000}{57}$ omgerekend tot kg-prijzen. Deze omrekening bracht aan het licht, dat de kleinhandelsprijs van eieren No 3 per kilogram gerekend hoger was dan de kg-prijs van eieren No 1. Dit betekent niets anders dan dat de distributiemarge bij eieren No 3 groter en het producentendeel kleiner is dan bij eieren No 1. Immers de eierprijs af-boerderij is steeds hetzelfde ongeacht de gewichtsklasse der eieren, daar in dit stadium het onderscheid in gewichtsklasse nog niet wordt gemaakt.

Betrekt men ook eieren van de gewichtsklasse No 2 en 4 in dit nader onderzoek, dan kan op eenvoudige graphische wijze worden aangetoond, dat de consument per kg gerekend steeds met eieren No 1 het goedkoopst uit is en daarna in volgorde met eieren No 2, No 3 en No 4.

's-Gravenhage,
15 September 1955.

G. Greidanus, ec.drs

Bijlage 1

BEREKENING VAN HET PRODUCENTENDEEL UIT DE CONSUMENTENPRIJS
VAN EIERN IN 1952

Kleinhandelsprijs van eieren No 1 omgerekend tot kg-prijs (geldend voor de week waarin de 15e valt).	Eierprijs van de V.E.C.E. (twee weken vóór de waarnemingsweek van het C.B.S.)	Distributiemarge	Wegingscoëfficiënten (afgeleid uit de hoeveelheden eieren, die maandelijks in de binnenlandse handel komen).
gld per kg	gld per kg	gld per kg	
Jan. 2,65	2,40	0,25	27
Febr. 2,74	2,12	0,62	48
Mrt. 2,59	2,05	0,54	61
Apr. 2,59	2,10	0,49	73
Mei 2,64	2,10	0,54	58
Juni 2,98	2,32	0,66	55
Juli 3,—	2,40	0,60	49
Aug. 3,09	2,50	0,59	58
Sept. 3,35	2,78	0,57	39
Oct. 3,55	3,12	0,43	23
Nov. 3,74	3,20	0,54	29
Dec. 3,70	3,26	0,44	28
Gewogen gemiddelde 2,95	2,41	0,54	

Verhoogd met een gemiddelde nabetaling door de coöperaties van 3 ct per kg (aldus opgegeven door het Bedrijfschap voor Pluimvee en Eieren) heeft de eierprijs van de V.E.C.E. over 1952 f. 2,44 per kg bedragen.

Indien men dan rekening houdt met een uitval van 1%, bedroeg het producentendeel van de consumentenprijs van eieren in 1952

$$\frac{100}{99} \times \frac{2,44}{2,95} \times 100\% = 83,5\%$$

Bijlage 2

BEREKENING VAN HET PRODUCTENTENDEEL UIT DE CONSUMENTENPRIJS VAN EIERN IN 1953

Kleinhandelsprijs van eieren No 1 omgerekend tot kg-prijs (geldend voor de week waarin de 15e valt).	Eierprijs van de V.E.C.E. (twee weken vóór de waarnemingsweek van het C.B.S.).	Distributiemarge	Wegingscoëfficiënten (afgeleid uit de hoeveelheden eieren, die maandelijks in de binnenlandse handel komen).
gld per kg	gld per kg	gld per kg	
Jan. 2,94	2,80	0,14	39
Febr. 2,83	2,35	0,48	54
Mrt. 2,70	2,10	0,60	59
Apr. 2,65	2,10	0,55	90
Mei 2,65	2,08	0,57	67
Juni 2,71	2,23	0,48	62
Juli 2,59	2,08	0,51	57
Aug. 3,21	2,56	0,65	66
Sept. 3,27	2,64	0,63	34
Oct. 3,35	2,76	0,59	23
Nov. 3,53	2,90	0,63	36
Dec. 2,79	2,30	0,49	28
Gewogen gemiddelde 2,87	2,34	0,53	

Verhoogd met een gemiddelde nabetaling door de coöperaties van 3 ct per kg (aldus opgegeven door het Bedrijfschap voor Pluimvee en Eieren) heeft de eierprijs van de V.E.C.E. over 1953 f. 2,37 per kg bedragen.

Indien men dan rekening houdt met een uitval van 1%, bedroeg het producentendeel van de consumentenprijs van eieren in 1953

$$\frac{100}{99} \times \frac{2,37}{2,87} \times 100\% = 83,4\%$$

Bijlage 3

BEREKENING VAN HET PRODUCENTENDEEL UIT DE CONSUMENTENPRIJS VAN EIEREN IN 1954

Kleinhandelsprijs van eieren No 1 omgerekend tot kg-prijs (geldend voor de week waarin de 15e valt).	Eierprijs van de V.E.C.E. (twee weken vóór de waarnemingsweek van het C.B.S.).	Distributiemarge	Wegingscoëfficiënten (afgeleid uit de hoeveelheden eieren, die maandelijks in de binnenlandse handel komen).
gld per kg	gld per kg	gld per kg	
Jan. 2,70	2,12	0,58	73
Febr. 2,50	2,—	0,50	37
Mrt. 2,35	1,90	0,45	83
Apr. 2,27	1,74	0,53	86
Mei 2,26	1,66	0,60	88
Juni 2,35	1,70	0,65	54
Juli 2,71	2,02	0,69	67
Aug. 3,05	2,56	0,49	88
Sept. 2,88	2,13	0,75	46
Oct. 3,02	2,20	0,82	44
Nov. 3,38	3,—	0,38	42
Dec. 3,05	2,46	0,59	43
Gewogen gemiddelde 2,66	2,08	0,58	

Verhoogd met een gemiddelde nabetaling door de coöperaties van 3 ct per kg (aldus opgegeven door het Bedrijfschap voor Fluimvee en Eieren) heeft de eierprijs van de V.E.C.E. over 1954 f. 2,11 per kg bedragen.

Indien men dan rekening houdt met een uitval van 1%, bedroeg het producentendeel van de consumentenprijs van eieren in 1954

$$\frac{100}{99} \times \frac{2,11}{2,66} \times 100\% = 80,1\%$$

Bijlage 4

a - kleinhandelsprijs van eieren No 1 omgerekend tot kg-Prijs (geldend voor de week, waarin de 15e van de maand valt)

b.-eierprijs van de V.E.C.E. (twee weken voor de waarnemingsweek van het C.B.S.);
c.-distributiemarge.

